

ימי לימוד תנ"ך

לאורה של תורת ארץ ישראל

לע"נ סיון דברי בן בשט ז"ל

להכין את הכלים

הרבנית דנה סליי

1. מלכים ב פרק ד:

(א) ואשה אחת מנשי בני הנביאים צעקה אל אלישע לאמר עבדך אישי מת ואתה ידעת כי עבדך היה ירא את ידוד והנשה בא לקחת את שני ילדי לו לעבדים: (ב) ויאמר אליה אלישע מה אעשה לך הגידי לי מה יש לך {לך} בבית ותאמר אין לשפחתך כל בבית כי אם אסוך שמן: (ג) ויאמר לך כלים מן החוץ מאת כל שכניך {שכניך} כלים רקים אל תמעיטי: (ד) ובאת וסגרת הדלת בעדך ובעד בניך ויצקת על כל הכלים האלה והמלא תסיעי: (ה) ותלק מאתו ותסגר הדלת בעדה ובעד בניה הם מגשים אליה והיא מיצקת {מוצקת} ויהי כמלאת הכלים ותאמר אל בנה הגישה אלי עוד כלי ויאמר אליה אין עוד כלי ויעמד השמן: (ו) ותבא ותגד לאיש האלהים ויאמר לך מכרי את השמן ושלמי את נשיכי {נשיך} ואת בניכי {ובניך} תחיי בנותר:

2. מלבי"ם על מלכים ב פרק ד פסוק א - חלק באור הענין:

ואשה אחת פ' חז"ל שהיתה אשת עובדיה שהחביא מאה נביאים במערה ויכלכלם לחם ומים ולצורך זה לוח מעות מאחאב ויהורם לקח ממנו רבית ונשה בו ורצה ליקח את בניו לעבדים וע"כ צעקה אל אלישע - שע"י שעבדך היה ירא ה' - עי"כ נסתבב שהנושה בא לקחת ילדיה לעבדים.

3. מצודות ציון על מלכים ב פרק ד פסוק ב: אסוך - שם כלי השמן, ויקרא כן על שם שסכין ומושחין ממנו:

4. מלבי"ם על מלכים ב פרק ד פסוק ב:

מה אעשה לך - כי אין הברכה שורה על אין רק על דבר יש, וע"כ הגידי לי מה יש לך בבית - שעליו תחול הברכה ותאמר - וכו' כי אם אסוך שמן - ופי' חז"ל שעובדיה היה מדליק תמיד שמן לבני הנביאים אשר בלילה לא יכבה נרם, ראוי שיהיה נס בשמן:

5. מלבי"ם על מלכים ב פרק ד פסוק ג:

לכי ושאלי לך - הנה הנס היה רק בהאסוך שנעשה כמעין ומקור יזל שמן מדליו בשפע שובע רצון, ובכ"ז היה צריך שגם הכלים שתצוק השמן בהם יהיו מוכנים לקבל הברכה, ולכן הוסיף מאת כל שכניך - שבזה הכין כלי כל השכנים אל קבלת הברכה, והנה אלישע. רצה שיגמר הנס בפעם הראשון שתרבה בכלים כ"כ עד שיהיה די לשילום החוב ולפרנסתם בעתיד, ולז"א כלים רקים אל תמעיטי.

6. רש"י מלכים ב פרק ד פסוק ד:

וסגרת הדלת - כבוד הנס הוא לבא בהצנע. והמלא תסיעי - מלפניך, ותתני כלי אחר במקומו למלאותו, וצלוחית השמן לא תזיזי ממקומו, לפי שהקב"ה עושהו כמעין, ואין דרך מעין לזוזו ממקומו, מדרש אגדה שמעת:

7. מצודות דוד על מלכים ב פרק ד פסוק ו:

הכלים - אשר שאלה. הגישה וכו' - כי לא ידעה אשר כבר נתמלאו כולם. ויעמוד השמן - לא היה נשפך עוד:

8. רש"י מלכים ב פרק ד פסוק ז:

ותבא ותגד וגו' - באת ליטול עצה, אם למכור אם להמתין עד שיוקר עוז, אמר לה לך מכרי, כי יש די לכל נשיך, ולחיות את ובניך בנותר, עד שיחיו המתים:

9. דרשות הר"ן - הדרוש השמיני:

חפץ הש"י ורצונו לקיים מנהגו של עולם בכל מה דאפשר, ושהטבע יקר בעיניו לא ישנהו אלא לצורך הכרחי. ומפני זה אמר משה הצאן ובקר ישחט להם וגו', שחשב משה שהש"י לא יחדש נס ופלא בחנם למלא בטן בדבר שאינו הכרחי להם, והיה תמה על דרך מנהגו של עולם איך יספיק בשר לכל העם ההוא. ומפני היות מנהגו של עולם יקר בעיניו ה' וחפץ בו כמו שכתבנו, לפעמים כשיצטרך לחדש נס ופלא יערב בו איזה דבר טבעי יהיה למשענת הנס ההוא. עם היות שהדבר הטבעי ההוא לא יספיק לפעול הנס ההוא אבל ישען בו לבד כענין שאמר אלישע לאשה אחת מנשי בני הנביאים. הגידי לי מה יש לך בבית וגו', והשיב אליה לך כלי שאלו מן החוץ מאת כל שכנינו כלים רקים אל תמעיטי. ואין ספק, שבחך הטבעי היה נמנע המצא השמן הרב מן האסוך ההוא כאלו לא היה שם שמן כלל, ועם כל זה בקש הנביא להיות נמשך אחר רצון השם יתברך שיהיה לנס ההוא איזה משען טבעי יסמך עליו.

ימי לימוד תנ"ך

לאורה של תורת ארץ ישראל

לע"נ סיון דברי בן בשט ז"ל

10. דרשות המהר"ל - דרוש לשבת הגדול

וענין זה רמזו חז"ל במסכת חולין (דף פ"ט) אמר רבא ואיתימא רבי יוחנן גדול מה שנא' במשה ואהרן ממה שנא' באברהם דאילו באברהם כתיב ואנכי עפר ואילו במשה ואהרן כתיב ונחנו מה, ואמר רבא ואיתימא ר"י אין העולם מתקיים אלא בשביל משה ואהרן, כתיב הכא ונחנו מה וכתוב התם תולה ארץ על בלימה. .. ולפיכך אמר כי הארץ הזאת היא עומדת על מי שהוא מה, כלומר שדומה בעצמו אל לא דבר, כמו שהיו משה ואהרן בעיניהם מה, והיו משימים עצמם כאילו אינם דבר, ועל אלו הארץ עומדת, ומכל זה יש ללמוד מעלת מי שעושה עצמו מה:

11. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף מ.

ואמר רבי זירא ואיתימא רבי חנינא בר פפא בא וראה שלא כמדת הקדוש ברוך הוא מדת בשר ודם מדת בשר ודם כלי ריקן מחזיק מלא אינו מחזיק אבל הקדוש ברוך הוא אינו כן מלא מחזיק ריקן אינו מחזיק שנאמר ויאמר אם שמוע תשמע אם שמוע תשמע ואם לאו לא תשמע דבר אחר אם שמוע בישן תשמע בחדש ואם יפנה לבבך שוב לא תשמע:

12. רש"י ברכות דף מ/א

כלי מלא - אדם חכם:

אם שמוע - פעם אחת, סופך שתטה אזן פעם אחרת:

13. גור אריה על במדבר - פרק ח פסוק ד

.. וכך מוכח במדרש במדבר רבה בפרשה הזאת (טו, יד), וכך איתא שם; 'אמר לו הקדוש ברוך הוא השלך הככר לאור והיתה נעשית מאליה כפתוריה ופרחיה ממנו, היה מכה בפטיש והיא נעשית', עד כאן. מוכח בפירוש שהיה נעשה על ידי הכאתו כמו שאמרנו. וכך הוא כל מעשה שפועל השם, הכל צריך פועל למטה, והשם יתברך גומר על ידו. שהרי קריעת ים סוף, שהקדוש ברוך הוא עשה, ואפילו הכי הוצרך משה לעשות פעל למטה, כדכתיב (ר' שמות יד, טז) "ואתה הרם ירך ובקעהו", שהשם יתברך גומר על ידי אדם, ודבר זה ברור. ולפיכך היה צריך משה לדעת כל מעשה המנורה, והיה פועל כפי מה שהיה יכול, והקדוש ברוך הוא גומר על ידו:

14. פרי הארץ - פרשת שופטים

אמרו רז"ל (ברכות לג ע"ב) הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים לא אמרו רק על אתערותא דלתתא לבד בכדי שיוכל לחול עליו אתערותא דלעילא, משום דברכתא דלעילא לא שריא על אתר ריקנא כמאמר אלישע (מ"א ד, ב) מה יש לך בבית וכו', אבל אלמלא הקב"ה עוזרו לא יכול לו (קידושין ל ע"ב), וכמאמר (שהש"ר ה, ג) פתחו לי כחודה של מחט ואני אפתח לכם וכו' כי באתערותא דלתתא ארובות השמים נפתחים בפרץ מים רבים לא יכלו לכבות את האהבה כל חד לפום שיעורא דיליה ולא כל אפין שוין:

15. אוהב ישראל - ליקוטים חדשים - פרשת עקב

כמו ששאל אלישע הנביא את האשה מה יש לך בבית ותאמר וגו' כי אם אסוך שמן (מלכים ב' ד, ב) שיהיה יכולת להברכה לחול ולשרות. וכפי הכלים שהיו לה כך קיבלה השפעות מאתו ית"ש. וכמו כן מדת היראה הוא מכונה בשם אוצר שהוא כלי השמירה לכל דבר אלהים כמו שאחז"ל (אבות פ"ג מ"א) כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו חכמתו מתקיימת. כי כשיש לאדם יראת שמים אז הוא שומר א"ע ועושה לו גדר וגבול מה לעשות ומה שלא לעשות ואז כל מה שמקבל מאתו ית"ש הוא שמור בו. משא"כ אדם שאין בו יראת שמים אז אף אם השי"ת ישפיע לו כל המעלות חכמה ועושר וכדומה אז לא יהנה ממנו ולא תהיה מתקיימת בידו כי ח"ו יעשה עם השפעה זו חוץ לרצון הבורא ב"ה. אבל אם יש בו יראה אז הכל שמו. ונמצא היראה היא השמירה ובית קיבול לכל השפעות אלקות, ולכך נק' אוצר של יראת שמים. כמו אוצר של תבואה שמועיל להתבואה שלא יתפשט לחוץ כמ"כ הוא אוצר היראה שומר כל הדברים הבאים מאתו ית'.